

Wstęp

Upadłość jest nieodłącznym ryzykiem każdej aktywności gospodarczej, które powszechnie akceptuje się w celu osiągnięcia zysków z prowadzonej działalności¹. Ryzyko to współcześnie poddane jest szczegółowej regulacji prawnej w większości państwowych systemów prawnych. Swoimi korzeniami współczesne prawo upadłościowe wywodzi się ze średniowiecznego prawa miast północnowłoskich, gdzie narodził się termin „bankructwo” – transponowany następnie do innych języków. Termin ten powstał ze słów *banca rotta*, które oznaczają dosłownie: złamany, zdruzgotany stolik lub ławę, na której kupcy dokonywali swoich rozliczeń². Na określenie zjawiska bankructwa, czyli stanu niemożności wywiązania się z zaciągniętych zobowiązań, używa się w języku polskim także słów „upadłość” lub „niewypłacalność”³.

Upadłość była niejednokrotnie postrzegana jako patologia, instrument eliminowania ludzi słabych, naruszenie bezpieczeństwa socjalnego. Dziś jednak oceniana jest ona także pozytywnie, stanowi bowiem motywację do szybkiego przemieszczania się środków w celu ich lepszego wykorzystania i zapobieżenia w ten sposób likwidacji działalności⁴.

Postępowanie upadłościowe ma w swoim założeniu służyć ochronie interesów wierzycieli, zapobiegając chaotycznemu i wybiórczemu zaspokajaniu przez dłużnika określonych, wybranych przez niego wierzycieli. Postępowanie takie, co do zasady, umożliwiwa częściowe i równomierne zaspokojenie wierzycieli, z jednoczesnym zachowaniem przedsiębiorstwa niewypłacalnego dłużnika poprzez jego reorganizację lub zawarcie stosownego układu z wierzycielami. Postępowanie upadłościowe powinno służyć zabezpieczeniu majątku dłużnika w celu zapewnienia wierzycielom maksymalnego stopnia zaspokojenia oraz równomiernemu, przejrzystemu i przewidywalnemu zaspokojeniu wierzycieli⁵ lub zawarciu układu gwarantującego upadłemu utrzymanie

¹ J. *Israël*, European Cross-Border Insolvency Regulation, Antwerpia–Oxford 2005, s. 5.

² A. *Jakubecki*, F. *Zedler*, Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz, Kraków 2003, s. 976.

³ Zob. S. *Skorupka*, Słownik frazeologiczny języka polskiego, t. II, Warszawa 1989, s. 458.

⁴ S. *Gurgul*, Prawo upadłościowe i naprawcze, Warszawa 2004, s. 5.

⁵ Zob. Przewodnik ustawodawczy prawa upadłościowego opubl. na stronie internetowej Komisji Międzynarodowego Prawa Handlowego ONZ (UNCITRAL): http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/insolvency/2004Guide.html, s. 14, dalej: PUPrUp.

jego działalności, a wierzycielom zaspokojenie ich wierzytelności w dłuższym okresie. Definicja postępowania upadłościowego jest odmienna w różnych systemach prawnych, wydaje się jednak, że reprezentatywną dla wszystkich europejskich systemów prawnych jest definicja, zgodnie z którą postępowanie upadłościowe jest zbiorowym postępowaniem wierzycieli podjętym pod nadzorem organów sądowych lub administracyjnych w celu dochodzenia roszczeń od niewypłacalnego dłużnika¹.

Przedmiotem niniejszej pracy uczyniłem instytucję upadłości transgranicznej w Unii Europejskiej, która stała się przedmiotem regulacji wspólnotowej dopiero kilka lat temu, choć prace nad tą regulacją rozpoczęły się jeszcze w latach 60. ubiegłego wieku. Poddając analizie wspólnotową regulację w zakresie upadłości transgranicznej, poszukuję w niniejszej rozprawie odpowiedzi na pytanie, czy regulacja ta zapewnia skuteczne i sprawne funkcjonowanie transgranicznych postępowań upadłościowych oraz czy zapewnia przewidywalność i przejrzystość rozstrzygnięć sądów krajowych poszczególnych państw członkowskich w sprawach upadłościowych. Analizując akty prawa wspólnotowego dotyczące upadłości transgranicznej, zastanawiam się, na ile regulacje te gwarantują dostateczną ochronę praw wierzycieli upadłego dłużnika, a w szczególności czy zapewniają sprawiedliwy podział funduszków masy upadłości albo – w zależności od okoliczności – zawarcie korzystnego dla wierzycieli układu. Odpowiedzi na powyższe pytania służą mi postawieniu tezy natury ogólnej dotyczącej wpływu obowiązujących regulacji na funkcjonowanie wspólnotowego rynku wewnętrznego.

W pracy używam konsekwentnie pojęcia „prawo upadłościowe” i „upadłość”, przez które rozumiem – tak jak w polskiej ustawie z 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze² – zarówno postępowanie zmierzające do likwidacji upadłego dłużnika, jak i postępowanie, którego celem jest utrzymanie przedsiębiorstwa upadłego i zawarcie układu z wierzycielami. Różnorodność stosowanej w poszczególnych systemach prawnych terminologii powoduje, że przy badaniach prawnoporównawczych coraz częściej używa się pojęć „niewypłacalność” i „prawo niewypłacalności”³. Jednakże w toku niniejszej pracy stosuję w tym zakresie tradycyjną terminologię przyjętą w polskiej nauce prawa handlowego⁴. W odniesieniu do organów prowadzących postępowanie upadłościowe używam pojęcia „zarządca” lub ewentualnie „likwidator” (jeśli chodzi o upadłość instytucji kredytowych i zakładów ubezpieczeń). Pojęcia

¹ A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo...*, *op. cit.*, s. 23; PUPrUp, *op. cit.*, s. 5.

² Dz.U. z 2003 r. Nr 60, poz. 535 ze zm.

³ A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo...*, *op. cit.*, s. 23; PUPrUp, *op. cit.*, s. 977.

⁴ Oficjalne polskie tłumaczenie rozporządzenia 1346/2000 (publikowane na stronach <http://europa.eu.int/eur-lex>) także używa słowa „upadłość”, choć w angielskiej wersji rozporządzenia 1346/2000 używa się słowa „insolvency”, we francuskim „insolvabilité”, niemieckim „Insolvenzverfahren”, co w bezpośrednim tłumaczeniu na język polski oznacza „niewypłacalność”.

powyższe obejmują oczywiście swoim zakresem syndyka – instytucję znaną większości europejskich systemów prawnych.

Zarówno rozporządzenie 1346/2000, jak i dyrektywy dotyczące instytucji kredytowych i zakładów ubezpieczeń stanowią instrumenty prawne przyjęte w ramach Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską (I filar), stąd częste odwoływanie się w niniejszej rozprawie do pojęcia „prawa wspólnotowego”. Jednocześnie, Wspólnota Europejska jest częścią UE, a wspólnotowe prawo pierwotne i pochodne stanowi element systemu prawnego Unii Europejskiej. Z powyższych względów w rozprawie zamiennie używam sformułowania „Wspólnota Europejska” oraz „Unia Europejska” oraz odpowiednio „prawo wspólnotowe” i „prawo Unii Europejskiej”.

Praca uwzględnia stan prawny na 30.6.2008 r.

Łódź, czerwiec 2008 r.

Tomasz Chilarski